

"להיות שם"

מחזה מאת: דן רונן

עפ"י נובלה מאת יז'י קושינסקי

תפאורה

שילוב של אולפן טלוויזיה עם צמחיית גן: מכשירי טלוויזיה, שולחן מראיין, תאורת אולפן... ובתוך כל אלה משתלבת צמחייה. שינוי מקומות ההתרחשות מתבצע באמצעות חשיפה והסתרה של חלקי ריהוט ואביזרים הדרושים להגדרת המקומות. החשיפה וההסתרה יכולים להתבצע באמצעות מחיצות נעות, במה מסתובבת או אמצעי אחר. תפאורה לא ריאליסטית, אפילו סוריאליסטית, ותחושה כללית של מציאות וירטואלית.

דמויות:

- צ'אנס - גנן, כבן ארבעים, נראה טוב. רפה שכל.
- תום פרנק - עו"ד ערמומי ותחמן.
- דן שטרן - מנחה פופולארי מאד של תוכנית הטלוויזיה "הערב עם דן שטרן".
- דנה פיין - מפיקת טלוויזיה. צעירה אנרגטית עם ביטחון עצמי רב.
- בן רנד - איש עסקים ויו"ר המועצה הכלכלית העליונה. כבן שבעים, חולה מאד.
- אווה רנד - אשתו של בן רנד, כבת ארבעים, המחשיבה מאד את מעמדה הכלכלי. רומנטית.
- אלכס הירש - רופאו של רנד וידיד המשפחה. באמצע שנות החמישים.
- אדם רון - דובר ראש הממשלה. שועל פוליטי המוכן לעשות הכל למען הבוס שלו.

3 ניצבים (2 גברים ואישה): צלמי טלוויזיה, שומרי ראש, משרתים, וכו'.

מערכה ראשונה

תמונה 1. (ביתו של "הזקן")

אור עולה על צ'אנס המשקה צמחים בגן. ניכרת אהבתו לגן – מנקה, מלטף, משקה. נשמע זמזום האינטרקום.

- בטי: (באינטרקום) צ'אנס, אתה שם? צ'אנס!
 צ'אנס: (ניגש לאינטרקום) כן בטי, אני כאן.
 בטי: אתה שומע אותי צ'אנס?
 צ'אנס: אני שומע אותך בטי.
 בטי: (באינטרקום) הזקן מת!
 צ'אנס: האדון מת? לא ראיתי את זה בטלוויזיה. מתי הוא מת?
 בטי: (באינטרקום) צ'אנס, האדון מת באמת. לא בטלוויזיה. בחיים מת!
 צ'אנס: אני מבין בטי.
 בטי: (באינטרקום) אני עוזבת, צ'אנס. הולכת מפה. השארתי לך מרק בחדר. מעכשיו תצטרך לדאוג לעצמך. למצוא גן אחר. שלום צ'אנס.
 צ'אנס: שלום בטי.

נשמע קול סגירת אינטרקום וקול טריקת דלת. צ'אנס מתבונן רגע באינטרקום שהשתק ועובר לישבת ליד שולחן עליו מונחת צלחת מרק. הוא לוקח שלט טלוויזיה ומדליק מכשיר טלוויזיה. נשמעת נגינת רקוויאם. בעומק הבמה שני אנשים מוציאים ארון קבורה. צ'אנס מפנה אליהם את שלט הטלוויזיה ולוחץ עליו, מנסה להחליף "ערוץ". מכיוון ששום דבר לא משתנה, הוא מניח את השלט על השולחן ומתחיל לאכול. תוך כדי אכילה הוא מחקה את מה שהוא רואה על מרקע הטלוויזיה: מחליף הבעות פנים לפי תגובות האנשים בטלוויזיה, משנה סגנון אכילה וכו'.

נכנס גבר, נושא תיק, הנראה מופתע לראות את צ'אנס מול מכשיר הטלוויזיה.

תמונה 2 (ביתו של "הזקן")

- תום: סליחה, לא ידעתי שיש כאן מישהו. הייתי בטוח שהבית ריק. העזרת, בטי, עזבה.
 צ'אנס: כן, היא אמרה לי שהיא עוזבת.
 תום: היא אמרה משהו על גנן אבל...
 צ'אנס: כן זה אני.
 תום: אולי אתה מוכן, בבקשה, להחליש את הטלוויזיה? (צ'אנס משתיק את הטלוויזיה) תודה.
 אני תום פרנק. עורך דין. המשרד שלנו מנהל את עזבונו של הנפטר.
 צ'אנס: תמיד יש עורכי דין כשמישהו מת. ראיתי את זה בטלוויזיה.
 תום: כן. (מעלעל בניירות) זה באמת מוזר אבל לנו אין שום תיעוד על גבר, אף גבר, שעבד אצל הנפטר ו/או התגורר אצלו. לפחות לא בארבעים השנים האחרונות. כמה זמן אתה נמצא כאן אדוני?
 צ'אנס: אני כאן מאז שאני זוכר את עצמי. מאז שהייתי ילד קטן. עוד לפני שהאדון הזקן שבר את הירך ונשאר כל הזמן במיטה.
 תום: אתה רוצה להגיד שגרת כאן, בבית הזה, מאז שהיית ילד?
 צ'אנס: כן, לפני העצים הגבוהים, לפני הממטרות האוטומטיות. הייתי כאן לפני הטלוויזיה.
 תום: מה שמך אדוני?
 צ'אנס: צ'אנס.
 תום: (בודק בניירות) מר צ'אנס...

- צ'אנס: (מחייך מרוצה) כן, מר צ'אנס. האדון הזקן נתן לי את השם. אמא שלי מתה כשנולדתי והאדון הזקן נתן לי צ'אנס. בגלל זה הוא גם נתן לי את השם הזה.
- תום: (ממשיך לעלעל בניירותיו) הייתה אמורה להיות צוואה אבל אנחנו לא מצליחים למצוא אותה. בכלל, הנפטר השאיר מעט מאד מסמכים אישיים. אבל יש לנו רשימה מלאה של כל העובדים שהועסקו על ידו אי פעם ושמך לא נמצא ביניהם. יתרה מזו, שמך לא מופיע בשום מסמך רשמי. אתה משוכנע מר צ'אנס - משוכנע לחלוטין - שהועסקת כאן בבית הזה?
- צ'אנס: תמיד הייתי גנן כאן. מאז שאני זוכר את עצמי, תמיד עבדתי בגן בחצר הפנימית של הבית. כשהתחלתי הייתי ילד קטן. העצים היו קטנים וכמעט לא הייתה גדר חיה ותסתכל על הגן עכשיו...
- תום: בשום מקום לא מוזכר שהיה כאן, או גר כאן, גנן. אתה גנן מקצועי?
- צ'אנס: אני גנן טוב. אף אחד לא מכיר את הגן יותר טוב ממני. מאז שהייתי ילד אף אחד אחר לא עבד בגן. היה מיישהו לפני - אדם חזק וגבוה. הוא נשאר יום אחד להסביר לי מה צריך לעשות, ואיך, ומאז אני כאן לבד. אני שתלתי את כל העצים והפרחים. ניקיתי את הערוגות והשקיתי את הצמחים. בהתחלה הזקן היה יורד לגן לקרוא ולנות, אבל אחר כך הוא הפסיק.
- תום: מר צ'אנס, אני מאד רוצה להאמין לך, אבל אם מה שאתה אומר באמת נכון אז... מסיבה כלשהי שקשה לי להבין אותה, שמך, עובדת העסקתך ועצם הימצאותך כאן בבית הזה, לא מוזכרים בשום מסמך. נכון שהנפטר העסיק אנשים מעטים מאז שעזב את המשרד שלנו, כשהירך השבורה ריתקה אותו לביתו, אבל למרות גילו המופלג הוא תמיד שלט בענייניו. הוא דיווח למשרד על כל אדם שהעסיק ואלה קיבלו תשלום, ביטוח, וכל הזכויות. על פי המסמכים שבידינו עבדה כאן רק עוזרת אחת, בטי, לאחר שלואיז עזבה. זה הכל.
- צ'אנס: אני מכיר את לואיז. היא יכולה להגיד לך שאני חייתי ועבדתי כאן. היא הייתה כאן עוד כשהייתי ילד. היא הביאה לי כל יום את האוכל לחדר שלי ולפעמים ישבה איתי בגן.
- תום: מר צ'אנס, לואיז מתה.
- צ'אנס: לא ידעתי שהיא מתה.
- תום: ובטי, העוזרת החדשה, לא ידעה ממתי אתה כאן.
- צ'אנס: לא ידעתי שלואיז מתה.
- תום: איך שלא יהיה, כל מי שהועסק ע"י הנפטר קיבל את שכרו והמשרד שלנו טיפל בעניין. זו הסיבה שיש לנו את כל הרישומים של העיזבון.
- צ'אנס: לא הכרתי את האנשים שעבדו בבית. תמיד הייתי רק בחדר שלי או בגן.
- תום: מר צ'אנס, אני חייב להודיע לך באופן רשמי שמחר בצהריים הבית הזה ייסגר. דלתות הכניסה לבית ולגן יינעלו. אם אמנם גרת כאן, כפי שאתה טוען, עליך לעזוב את הבית! אתה רשאי כמובן לקחת את כל מה ששייך לך.
- צ'אנס ההמום מנסה להבין את רוע הגזרה. מתרוצץ בחדר.
- צ'אנס: אף פעם לא יצאתי מהבית. רק לגן. אני לא יודע מה יש שם מאחורי החומה של הגן.
- תום: אני יכול להבטיח לך שיש שם עולם שלם, מאחורי החומה של הגן.
- צ'אנס: ראיתי בטלוויזיה אבל... עכשיו הם יוכלו לראות אותי. (פותח מזוודה ריקה) האדון הזקן אמר שאני יכול ללבוש את הבגדים שלו. כל מה שאני רוצה. היינו אותה מידה. גם הנעליים.

צ'אנס אורז מזוודה עם בגדים שהוא מוריד ממתלה. ניכר שאלה בגדים יקרים.

- תום: מדהים לראות איך שגלגל האופנה מסתובב. כל מה שצריך לעשות זה לחכות מספיק זמן שהבגדים שלך יחזרו לאופנה. (חוזר לניירת) מר צ'אנס, אתה זוכר אם חתמת על מסמכים כלשהם מאז שגרת ועבדת כאן?
- צ'אנס: לא אדוני.
- תום: לא זוכר או לא חתמת?
- צ'אנס: לא חתמתי.
- צ'אנס: אז איך שילמו לך?
- צ'אנס: אף פעם לא קיבלתי כסף. קיבלתי את הארוחות שלי, ארוחות מצוינות, ויכולתי לאכול כמה שרציתי. יש לי חדר עם אמבטיה פרטית וחלון לגן. בהתחלה קיבלתי רדיו ואחר כך גם טלוויזיה. טלוויזיה גדולה, בצבע, עם שלט רחוק. יש לה גם שעון מעורר.
- תום: זאת אומרת שמעולם לא קיבלת חוזה העסקה?
- צ'אנס: אני לא חושב שקיבלתי.
- תום: והנפטר מעולם לא הבטיח לך משכורת או צורת תשלום אחרת?
- צ'אנס: לא. אף אחד לא הבטיח לי כלום. את האדון הזקן כמעט ולא ראיתי. הוא הפסיק לבוא לגן מאז ששתלתי את השיחים בצד שמאל. עכשיו הם מגיעים לי עד הכתפיים. אז עוד לא הייתה לי טלוויזיה. רק רדיו. אני זוכר שהאזנתי לרדיו ועבדתי בגן כשלואיז ירדה למטה וביקשה ממני להנמיך את הרדיו כי הזקן ישן. כבר אז היה מאד זקן וחולה.
- תום: מר צ'אנס, אולי אתה יכול להראות לי איזו תעודה מזהה שבה מצוינת הכתובת שלך? זה יכול מאד לעזור, אתה יודע... תעודת זהות, פנקס צ'קים, רשיון נהיגה, ביטוח בריאות...
- צ'אנס: אין לי דברים כאלה.
- תום: משהו עם השם שלך, הכתובת שלך, הגיל שלך... תעודת לידה אולי?
- צ'אנס: אין לי תעודות.
- תום: זאת אומרת שאין לך שום הוכחה לטענה שגרת כאן?
- צ'אנס: יש לי אותי. אני כאן.
- תום: זה לא מוכיח שגרת כאן. היית פעם חולה? זאת אומרת, נזקקת לרופא או בית חולים?
- צ'אנס: אף פעם לא הייתי חולה.
- תום: מה עם רופא שיניים?
- צ'אנס: אף פעם לא הייתי אצל רופא או רופא שיניים. האדון הזקן אמר שאסור לי לצאת מהבית וגם אסור לבקר אותי. לואיז יצאה לפעמים אבל אני לא.
- תום: שילמת מסים?
- צ'אנס: לא.
- תום: היית בצבא?
- צ'אנס: לא, אבל ראיתי צבא בטלוויזיה...
- תום: אולי במקרה אתה קרוב של הנפטר?
- צ'אנס: לא, אני לא.
- תום: אז איזו תביעה אתה מתכוון להגיש נגד העיזבון של המנוח?
- צ'אנס: (אינו מביין) תביעה? אני בסדר גמור. הגן בסדר גמור. הממטרות כמעט חדשות. אין לי תביעה.
- תום: (מתחיל להירגע) אין לך שום תביעה מהעיזבון של המנוח?
- צ'אנס: לא, אין לי.
- תום: (נרגע) מצוין. (מכין נייר לחתימה) מה התוכניות שלך לעתיד? תעבוד אצל מישהו אחר?
- צ'אנס: הייתי רוצה להישאר כאן... לעבוד בגן הזה.

תום: (מחייך בהבנה) אתה מביין שזה בלתי אפשרי. (מגיש לצ'אנס נייר) למען הסדר הטוב, תקרא בבקשה את סעיף הוויתור על הגשת התביעה ואם אתה מסכים עם הכתוב תחתום במקום המסומן.
צ'אנס: (לוקח את הנייר ומתבונן בו בניסיון לחקות קריאה כמו שראה בטלוויזיה. ברור שאינו יודע לקרוא) ... אני מצטער אבל אני לא יכול לחתום...
תום: לא יכול או לא רוצה?
צ'אנס: לא יכול. (מחזיר את הנייר לעו"ד)
תום: (קולט שצ'אנס לא יודע לקרוא) אני מביין. (מכניס את הניירות לתיק) איך שלא יהיה, מחר בצהריים הבית הזה ייסגר. שלום לך. (יוצא)

צ'אנס לוקח את המזוודה שארז ואת שלט הטלוויזיה. הבית והגן "נעלמים" (באמצעות תאורה). צ'אנס עומד בתוך אלומת אור, כאילו מתחת לפנס רחוב. נשמע קול חריקת בלמים וצ'אנס, מתפתל בכאבים, מפיל את המזוודה והשלט.

תמונה 3 (רחוב)

אווה הנסערת נכנסת כשהנהג שלה אחריה. ניכר מבגדיה שהיא עשירה. צ'אנס בכאבים

אווה: (לצ'אנס שרגלו נפגעה ע"י המכונית שלה) אתה בסדר? איפה נפגעת?
צ'אנס: (סובל) זה רק הרגל שלי. אני חושב שהיא קצת נפגעה.
אווה: אוי אלוהים! אתה יכול... אתה מוכן להרים את המכנס שנוכל לראות?

צ'אנס מרים את המכנס. יש סימן של פציעה די רצינית.

אווה: אני מקווה ששום דבר לא נשבר. אני כל כך מצטערת. הנהג שלי מעולם לא היה מעורב בתאונת דרכים. אתה רוצה שניקה אותך לחדר מיון?
צ'אנס: זה בסדר, אני מרגיש קצת יותר טוב.
אווה: אני לא מבינה איך זה קרה, רק יצאנו מהחניה.
צ'אנס: לא ידעתי שהמכונית נוסעת אחורה.
אווה: כן, כנראה שהיית בדיוק בשטח המת, (לנהג) נכון? (הנהג מהנהן בחיוב. לצ'אנס) ממש מזל ביש.
צ'אנס: לא ידעתי שהשטח מת.
אווה: (לוקחת את זה בהומור) העיקר שאתה בחיים, נכון? יש לי רעיון, בעלי חולה והרופא שלנו גר עכשיו אתנו. אני חושבת שהכי טוב לקחת אותך אלינו הביתה, אלא אם כן אתה רוצה להתייעץ עם הרופא שלך.
צ'אנס: אני לא רוצה להתייעץ עם הרופא שלי.
אווה: אז אתה מסכים שהרופא שלנו יבדוק אותך?
צ'אנס: אני מסכים.
אווה: נהדר, אני באמת שמחה. אם הוא ימליץ על אשפוז ניקח אותך מיד לבית חולים.

מוסיקה. הנהג לוקח את המזוודה של צ'אנס ושלט הטלוויזיה נופל ממנה.

צ'אנס: (לנהג) אני צריך את זה.

הנהג, מופתע, מרים את השלט, נותן אותו לצ'אנס ויוצא.

אווה: אני מצטערת אבל אפילו לא הצגתי את עצמי. אווה רנד, אשתו של בן רנד.
 צ'אנס: נעים מאד אווה. אני צ'אנס. עד עכשיו הייתי בגן ו...
 אווה: בגן? אולי אתה במקרה קרוב משפחה של רות ורוי בגן? הם חברים קרובים של בעלי
 ושלי.
 צ'אנס: לא, אני לא מכיר אותם. אני חושב שאני מרגיש לא טוב. סליחה אני צריך לשבת...

המוסיקה מתגברת. צ'אנס מתמוטט ונופל על הרצפה. חושך.

תמונה 4 (חדר בביתו של בן רנד)

אווה: (עדיין בחושך) צ'אנס? אתה בסדר? צ'אנס?

אור עולה על צ'אנס היושב בכסא גלגלים. אווה ואלכס הירש, הרופא, מעירים אותו.

צ'אנס: (חוזר להכרה) מה קרה?
 אווה: אבדת את ההכרה...
 צ'אנס: הכל ככה פתאום... התמונה נעלמה... כמו טלוויזיה כשמכבים אותה...
 אווה: אבל עכשיו הכל בסדר... אנחנו בבית.
 אלכס: מר בגן, אני אלכס הירש, הרופא שלך... אני מבין שהמארכת המקסימה שלנו קודם דרסה
 ואחר כך חטפה אותך. (לאווה) אני צריך לבדוק את הקורבן שלך אז אולי כדאי שתעזבי
 אותנו לבד. (אווה פונה לצאת) בן ישן עכשיו וביקשתי לא להטריד אותו עד ארוחת הערב.
 אווה: לפקודתך המפקד! (יוצאת)

הרופא בודק את רגלו של צ'אנס

אלכס: אני חושש שאצטרך לתת לך זריקה כדי לבדוק את הרגל שלך מבלי שתתעלף לי.
 צ'אנס: ראיתי זריקות בטלוויזיה. לא ראיתי שמתעלפים מזה, אבל ראיתי שאנשים מעקמים את
 הפנים, ככה (מדגים עיוות מכאב).
 אלכס: אל תדאג, זה לא יכאב. אתה סה"כ במצב פוסט טראומטי קל. יש סבירות קלושה, למרות
 שאני מפקפק בכך, שהעצם נפגעה.

הרופא מזריק לרגלו של צ'אנס

צ'אנס: (מופתע) זה לא כאב בכלל.
 אלכס: הבטחתי לך, לא? עכשיו בוא נבדוק את הרגל. (בודק את רגלו של צ'אנס)
 צ'אנס: ראיתי פעם עצם שבורה. בטלוויזיה. בתוכנית מדע. כשיש עצם שבורה שמים גבס.
 אלכס: ובכן אני שמח לבשר לך שהעצם כנראה לא נפגעה. כדאי שתנוח עד ארוחת הערב ואם
 יתחשק לך תוכל לרדת לארוחה. העיקר שלא תדרוך על כף הרגל הפגועה. אתה צריך
 להישאר בכסא גלגלים או במיטה. אני כבר אנחה את האחוזת לגבי הזריקות, זריקה אחת
 כל שלוש שעות, וכדור אחרי כל ארוחה. מחר, אם יהיה צורך, נעשה צילום רנטגן.

צ'אנס מוציא את שלט הטלוויזיה מכיסו ומנסה להדליק את הטלוויזיה. שום דבר לא קורה.

צ'אנס: אתה מוכן, בבקשה, להדליק את הטלוויזיה?

- אלכס: (בוזן את צ'אנס במבט חוזר) כן, בודאי. (מדליק את מכשיר הטלוויזיה ונותן לצ'אנס שלט מתאים. לצ'אנס יש עכשיו שני שלטים. הרופא מקפל את מכשיריו) אני יכול לשאול אותך שאלה אישית?
- צ'אנס: שאלה אישית?
- אלכס: כן. אתה מתכוון להגיש תביעה כלשהי נגד משפחת רנד?
- צ'אנס: תביעה? זה מה שתום אמר, "תביעה".
- אלכס: תום? מי זה תום?
- צ'אנס: תום פרנק. עורך דין.
- אלכס: עורך דין?
- צ'אנס: כן.
- אלכס: (מודאג) זאת אומרת שאתה מתכוון להגיש תביעה באמצעות עורכי הדין שלך?
- צ'אנס: אין צורך בתביעה.
- אלכס: (נרגע) אני חייב להודות שלרגע הצלחת להדאיג אותי...
- צ'אנס: תודה.
- אלכס: הדבר האחרון שבן רנד צריך עכשיו זה עורכי דין, בתי משפט וחברות ביטוח. הוא חולה מאד וזה היה רק מקצר עוד יותר את ימיו. אני יכול להבטיח לך שתקבל כאן את הטיפול הרפואי הטוב ביותר ותוך זמן קצר לא תזכור אפילו שהיית מעורב בתאונה. אני מקווה שהעיסוקים שלך יאפשרו לך להישאר כאן יומיים – שלושה?
- צ'אנס: כן, אני יכול להישאר. יש בבית הזה גן?
- אלכס: (מופתע) גן? יש כאן הרבה גנים. (צוחק) העיקר שתנוח היטב, אדוני. (יוצא)
- צ'אנס משתמש בשני השלטים כדי להחליף ערוצים. אווה נכנסת, לבושה לארוחת הערב.

© כל הזכויות שמורות לדן רונן

על מנת להמשיך לקרוא יש לפנות למחבר באמצעות האתר או לכתובת הדוא"ל:

Dan.ronen@gmail.com